

HAGEPREKEN

Op dagen als Hemelvaartsdag en Tweede Pinksterdag worden op sommige plaatsen in ons land kerkdiensten of soortgelijke bijeenkomsten gehouden in de open lucht. Zo kennen we in Ede de jaarlijkse bijeenkomst van onze Hervormde Gemeente op de Ginkelse Heide, in de buurt van de schaapskooi.

We noemen zo'n samenkomst buiten vaak 'hagenpreek.'

Waar komt die naam eigenlijk vandaan? Zoals zoveel woorden heeft ook dit woord een geschiedenis. In het woord zelf zit 'haag', een oud woord voor lage boom, struikgewas. Hagenpreken werden in de Nederlanden noodgedwongen gehouden door Calvinisten in de 16e eeuw. In 1566 werd de eerste hagenpreek gehouden in de duinen van Dishoek op Walcheren en in Zemst in Brabants Vlaanderen. Niet alleen de Calvinisten, ook de Lutheranen deden dat, in de buurt van Antwerpen.

De protestantse erediensten waren verboden en dus werden ze in de buitenlucht clandestien gehouden, vooral in de Zuidelijke Nederlanden, waar het Calvinisme het eerst wortel schoot. De mensen zongen er hun psalmen en beluisterden een preek van een predikant. Wachtposten waren uitgezet om alarm te slaan wanneer er een aanval dreigde van de gerechtsdienaren.

Een andere periode van hagenpreken is het laatste kwart van de 17e en vrijwel de hele 18e eeuw in Frankrijk. Daar werden de protestanten – Hugenoten genoemd – slechts geduld, dank zij het Edict van Nantes, een wet uit 1598. Maar de beruchte Zonnekoning, Lodewijk IV, schafte deze wet in 1685 af en van toen af werden de Franse protestanten te vuur en te zwaard vervolgd. De vervolging werd met grote wreedheid uitgevoerd. Velen vluchtten het land uit, ook naar Nederland.

In 1702 begon in de Cevennen, in Zuid Frankrijk, een goed georganiseerd verzet, de opstand van de 'Camisarden' (van een woord *camise*, dat hemd of kiel betekent). En ook al werd deze opstand tenslotte in veel bloed gesmoord, duizenden bleven bijeenkomen op eenzame plaatsen in de open lucht om hagenpreken bij te wonen. Leidende predikanten, die vaak met grote moed leiding gaven, waren Antoine Court en na hem Paul Rabaut. Zij leidden ook jonge predikanten op. Zo bleef een kleine Hugenotenkerk bestaan, die de geschiedenis inging als de 'Église du désert', de 'kerk van de woestijn.'

Aan deze geschiedenis is een museum gewijd in het Zuidfranse plaatsje Subayron, waar ik ooit een opvouwbare, uit latten bestaande preekstoel bekeek, een draagbare kansel voor de hagenprekers. Bekend is ook het hugenotenkruisje, dat protestanten droegen als eigen teken van hun geloof.

Aan de hagenpreken daar kwam pas een eind van 1750, onder de groeiende invloed van Verlichtingsfilosofen als Voltaire en Rousseau.

In 1785 werd een 'Edict van Tolerantie' uitgevaardigd, en vooral na de Franse Revolutie van 1789 kwam er een tijd van godsdienstvrijheid en daarmee een eind aan de hagenpreken. Zo heeft ook de hagenpreek op de hei van Ede een lange geschiedenis, die verbonden is aan tijden van verdrukking en vervolging om het geloof. Het is triest dat ook in onze moderne tijd in verscheidene landen sprake is van geloofsvervolging. Het is dan ook een groot goed dat wij in alle vrijheid het Pinksterfeest mogen vieren binnen en buiten de kerken. Het feest van de Heilige Geest, die zijn sporen trekt ook in onze tijd.

Ds. A. Romein

